

CÜMLE ÇEŞİTLERİ(TÜRLERİ)

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

Anlamlarına Göre Cümleler

Olumlu Cümle

Olumsuz Cümle

Soru Cümlesi

Ünlem Cümlesi

Yükleminin Türüne Göre Cümleler

Fiil (Eylem)
Cümlesi

İsim (Ad) Cümlesi

Yükleminin Yerine Göre Cümleler

Kurallı Cümle

Devrik Cümle

Eksilteli Cümle

Yapılarına Göre Cümleler

Basit Cümle

Birleşik Cümle

Sıralı Cümle

Bağlı Cümle

1. ANLAMINA GÖRE CÜMLELER

a. Olumlu Cümle

Yüklemin bildirdiği işin, oluşun, durumun gerçekleştiği veya gerçekleşeceğini ifade eden cümlelerdir.

b. Olumsuz Cümle

Yüklemin bildirdiği işin, oluşun, durumun gerçekleşmediğini veya gerçekleşmeyeceğini anlatan cümlelerdir.

Olumsuzluk, yüklemi fiil olan cümlelerde "-ma, -me, -maz, -mez" olumsuzluk ekleriyle; yüklemi isim olan cümlelerde ise "-sız, -siz" ekiyle, "değil" ve "yok" sözcüğüyle yapılır.

AKLINDA BULUNSUN...

Bir cümle biçimce olumlu anlamca olumsuz olabilir.

Bu işin içinden çık çıkabilirsen.

Hiç bu karda kışta maç yapılır mı?

Ne arayan var ne soran.

Bir cümle biçimce olumsuz anlamca olumlu olabilir.

Söylediklerinizi anlamıyor **değ**ilim.

Anlattıklarında doğruluk payı **yok değ**il.

Sen çağırırsın da ben gel**mez** miyim?

c. Soru Cümlesi

Soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan yani karşılığında bir cevap beklenen cümlelerdir. Soru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları ve soru edatı (mı, mi, mu, mü) cümleye soru anlamı kazandıran unsurlardır.

AKLINDA BULUNSUN...

İçinde soru sözcüğü bulunduğu halde soru anlamı taşımayan, cevap beklemeyen cümlelere “sözde soru cümlesi” denir.

d. Ünlem Cümlesi

Bir duyguyu, bir coşkuyu, bir heyecanı dile getiren cümlelerdir.

AKLINDA BULUNSUN

Anlamlarına göre cümleleri, yüklem aldığı kip ekine göre çoğaltabiliriz.

Emir Cümlesi:

Valizleri odaya çıkartın.

İstek Cümlesi:

Bu akşam yemeği dışarıda yiyelim.

Gereklilik cümlesi:

Yarın erkenden uyanmalıyım.

2. YÜKLEMİNİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

Bir cümlede çekimli fiiller ya da isim ve isim soylu sözcükler yüklem olabilir. Bu nedenle yüklemnin türüne (çeşidine) göre cümleler ikiye ayrılır:

a. Fiil (Eylem) Cümlesi

Yüklemi çekimli bir fiil olan cümlelerdir.

b. İsim (Ad) Cümlesi

Yüklemi isim ya da isim soylu bir sözcük olan cümlelerdir. Bu sözcükler, ek fiil olarak yüklem olur.

BUNU SAKIN UNUTMA!!!

Fiilimsilerin yüklem olduğu cümleler isim cümlesi kabul edilir.

Bu ödülü hak edenler, çalışanlardır.

Yapabileceğiniz tek şey, sabretmektir.

(I) Çiğdemlerden sonra gök rengindeki elbisesiyle yeni açmış sümbül görünür. (II) Gözleri yaşlı, saçları dağınık ve hâli perişandır. (III) Güzel kokusundan sarhoşa dönen şair, ona bu gönül okşayıcı kokuyu nereden, hangi aktardan aldığını sorar. (IV) Sümbülün verdiği cevap çiğdemin cevabına karşılık gelmektedir. (V) Önceleri ezel bağında henüz açılmadık bir gonca olan ve güzel kokusunu sevgilinin rüzgârından alan sümbül, bu bahar ülkesinden hicran sahiline atılmıştır.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisi, yüklem türü bakımından ötekilerden farklıdır?

- A) I.   B) II.   C) III.   D) IV.   E) V.

(2016 – YGS)

Hayatta çalışmaktan hiç korkmadım ama yaşlanmak zor iş. Her gün yeniden kurulan dünyaya biraz daha eskimiş olarak uyanıveriyor kendi içinde insan.

Bu parçayla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İsim ve fiil cümleleri vardır.
- B) Tezlik fiili kullanılmıştır.
- C) İsimden fiil yapan ek vardır.
- D) Geçişli yüklem vardır.
- E) Dönüştürme zamiri kullanılmıştır.

(2017 – YGS)

3. YÜKLEMİNİN YERİNE GÖRE CÜMLELER

a. Kurallı (Düz) Cümle

Yüklemi sonda bulunan cümlelere kurallı cümle denir. Diğer öğelerin yeri önemli değildir.

b. Devrik (Kuralsız) Cümle

Yüklemi sonda bulunmayan cümlelere devrik cümle denir.

c. Eksilteli Cümle

Yüklemi bulunmayan cümlelerdir. Bu cümlelerde yargı tamamlanmamıştır.

Ötelere doğru bakınca köyler, bacası tüten evler...

Atın dorusu, yiğidin delisi...

Yapılarına göre cümlelere geçmeden önce “temel cümle” ve “yan cümlecik” kavramları üzerinde durmak gerekir.

Temel Cümle

Cümlede asıl yargıyı belirten bölümdür. Yüklem, bir cümlenin temel cümlesidir diyebiliriz.

Uzun ve çetin bir kış mevsiminin ardından doğa uyanıyordu.

Yan Cümlecik

Temel cümleyi tamamlayan yardımcı yargı(lar)dır. Yan cümlecik genellikle “fiilimsi”nin bulunduğu bölümdür. Fiilimsi haricinde yan cümlecik temel cümleye “şart kipi”, “ki bağlacı” ve “doğrudan aktarılan cümleler”le bağlanır.

4. YAPILARINA GÖRE CÜMLELER

a. Basit Cümle

Bir tane yüklemi bulunan, içinde yan cümlecığı olmayan cümlelerdir.

b. Birleşik Cümle

Bir yükleme bağı yardımcı yargıların yani yan cümleciklerin bulunduğu cümlelerdir. Bu cümleler, yan cümlecğin niteliğine göre dörde ayrılır:

I. Girişik Birleşik Cümle

II. Şartlı Birleşik Cümle

III. İlgı Cümlesi

IV. İç İçe Birleşik Cümle

I. Girişik Birleşik Cümle

Yan cümlecğin temel cümleye “fiilimsi” ile bağlandığı cümlelerdir.

AKLINDA BULUNSUN...

Bir cümlede birden fazla yan cümlecik bulunabilir.

Yetkilileri görünce koşarak yanlarına gittim.

Unutulan eşyaları yoğunluk azalınca depoya kaldırıyoruz.

BUNU SAKIN UNUTMA!!!

Bir cümlede yüklem fiilimsi ise ve bu cümlede yüklemden başka fiilimsi yoksa cümle girişik birleşik cümle olamaz.

Benim için en güzel etkinlik fotoğraf çekmektir.

Zafer elbette inananlarıdır.

II. Şartlı Birleşik Cümle

Yan cümlecğin temel cümleye “-sa, -se” şart kipiyle bağlandığı cümlelerdir.

III. İlgili Cümlesi (ki'li Birleşik Cümle)

Yan cümleciğin temel cümleye “ki bağlacı”yla bağlandığı cümlelerdir. İlgili cümlelerinde yan cümlecik, çekimli bir fiille kurulur. Bu cümlelerde temel cümle “ki bağlacı”ndan önceki kısımdır.

IV. İ İçe Birleşik Cümle

Temel cümlenin içine başka bir cümlenin girmesiyle oluşan birleşik cümlelerdir. Başka bir deyişle bu cümleler, bir cümlenin herhangi bir görevle başka bir cümlenin içinde yer aldığı cümlelerdir.

c. Sıralı Cümle

Birden çok cümlenin virgül ya da noktalı virgülle art arda sıralanmasıyla oluşan cümlelerdir.

Bugüne kadar birçok kitap okudum, okuduğum her kitabın üzerine notlar aldım.

İnsanlar, zaman zaman aceleci davranırlar; bundan dolayı da pişmanlık duyarlar.

AKLINDA BULUNSUN...

Sıralı cümlelerde öge ortaklığı bulunursa bu cümleler, **bağımlı sıralı**; öge ortaklığı bulunmazsa **bağımsız sıralı** cümle olarak adlandırılır.

Bu şarkıyı ilk kez dinledim, çok beğendim.

Dışarı çıktım, sokakta kimsecikler yoktu.

d. Bağlı Cümle

Birden fazla cümlelin bağlaçla birbirine bağlanması ile oluşan cümlelerdir.

Sizi aradım **fakat** telefonlarınız kapalıydı.

Söylediklerinizi alamam **çünkü** fazla vaktim yok.

Hem spor yapıyor **hem de** düzenli besleniyor.

AKLINDA BULUNSUN...

Bağlı cümlelerde öge ortaklığı bulunursa bu cümleler, **bağımlı bağlı**; öge ortaklığı bulunmazsa **bağımsız bağlı** cümle olarak adlandırılır.

Kasabada beş ay kaldı **ama** kasabanın insanları onu benimseyemedi.

Köydeki insanlar erkenden uyurdu **çünkü** sabah onları bir sürü iş beklerdi.

(I) Gül kokusu bana hep çocukluğumu hatırlatır. (II) Babam Akdeniz'e yaptığı seyahatlerinden her dönüşünde tenekeler dolusu gül reçeli getirirdi. (III) Sabahın erken saatlerinde uykulu gözlerle onu karşıladığımızda algıladığımız ilk şey, evin içini saran gül kokusu olurdu. (IV) Kahvaltı soframız birkaç çeşit gül reçeliyle bezenir, gül reçellerinden hangisinin daha güzel olduğu konusunda sohbetler edilirdi. (V) Yıllar sonra Gül Festivali için Isparta'ya gittiğimde çocukluğumun gül kokulu günleri gözlerimin önünde canlanıverdi.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

- A) I. cümle, yüklemi geniş zamanlı basit bir cümledir.
- B) II. cümle, içinde zarf tümleci olan birleşik bir cümledir.
- C) III. cümle, kurallı bir fiil cümlesidir.
- D) IV. cümle, olumlu ve sıralı bir cümledir.
- E) V. cümle, yüklemi sürerlik fiiliyle oluşturulmuş girişik bir cümledir.

(2012 – YGS)

(I) Almanya'nın Berlin kentinde bir kooperatif "Devrilen Ağaçlardan Halk Kitaplığı Yapma Kampanyası" başlattı. (II) Bu kampanyaya katılmak isteyenler, fırtınadan veya yağmurdan devrilen ağaçların gövdelerini raf şeklinde oyup bunları kaldırımlara yerleştiriyorlar. (III) Raflara, takas edilecek kitapları koyuyorlar. (IV) Berlin halkı da içlerinden okumak istediklerini alıp yerine kendi kitaplarından birini bırakıyor. (V) Bu, "Eğitim İçin Sürdürülebilir Gelişme Projesi"nin bir parçası olarak devlet tarafından desteklenen bir kampanyadır.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

- A) I. cümle, içinde belirtisiz nesne olan bir fiil cümlesidir.
- B) II. cümle, özne ve yüklemden oluşan kurallı bir cümledir.
- C) III. cümle, nesnesi sıfat tamlaması olan birleşik bir cümledir.
- D) IV. cümle, içinde isim tamlaması bulunan olumlu bir cümledir.
- E) V. cümle, yüklemi ek eylemle çekimlenmiş bir cümledir.

(2013 – YGS)